

I. Kant: ‘Ebedi Barış’ Olanagında Bir Modus Vivendi Taslağı

I. Kant: An Outline of Modus Vivendi in the Possibility of ‘Perpetual Peace’

CENGİZ MESUT TOSUN
Mersin University

Received: 02.12.2017 | Accepted: 028.12.2017

Abstract: What is the origin of the desire of a human being or a state to defeat or destroy respectively another human being or a state? In focus of the wars, it is regarded that the human nature and the “nature (mind) of the state” act in the same way. Basic factors such as dominating, governing and expanding come into prominence. Is it not possible to establish a world in which there is no conflict, war or genocides and a possible “perpetual peace” reigns? Kant, who is a philosopher of the period of enlightenment, has written his “Perpetual Peace: A Philosophical Sketch” in 1795 which aims the establishment of the peace on earth. For Kant human being is a sum of possibilities. Why cannot or does not human being strive for a possibility of a modus vivendi which will reveal the possibility of a process of perpetual peace, while exhibiting the possibility of fighting human being in every case? As an example of a practical philosophy for a human being who may exhibit the possibility of establishing a perpetual peace, Kant regards the “perpetual peace” possible on the ground of the international law. Peace can be ensured not as a temporary solution, a temporary way of living but as the possibility of a perpetual modus vivendi.

Keywords: Kant, perpetual peace, possibility, war, human, modus vivendi.

© Tosun, C. M. (2017). I. Kant: ‘Ebedi Barış’ Olanagında Bir Modus Vivendi Taslağı. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 7 (2), 1-15.

Giriş

İnsan türü akıl sahibi olmakla diğer canlılardan farklıdır. İnsan, be-densel işlevlerinin ötesinde diğer canlıların (hayvanların) tekdüze ve içgü-düsel yaşamlarından farklı olarak bir “yaratma”, “değiştirme”, “dönüştür-me” yetisini akıl sayesinde gerçekleştirir. Bu, kültür dünyasıdır. Genel çerçevede *uygarlık* kavramı adı altında toplanan bu alan; insanın başarıla-riyle doludur, kuşaktan kuşağa da ilerleme gösterir. Özellikle teknolojik alanlardaki gelişmeler insan türü için başarı olarak kabul edilir. Fakat yakın tarihimizde yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları, İran-İrak savaşı vs bu savaşlardaki başta insan kaybı olmak üzere ekonomik ve kültürel kaybı düşündüğümüzde insan türünün bu acımazlığı endişe vericidir.

Bu bağlamda Kant da şaşkınlığını şöyle ifade etmektedir: İnsan ey-lemlerinin dünya sahnesine çıkışını seyrederken duyduğumuz hoşnutsuz-luğa rağmen, bireysel eylemlerde arada bir görünen bilgelige karşın, üstün-lüğünden büyük bir gurur duyan türümüz hakkında nasıl bir fikir yürüte-ceğimizi bilemeyiz (Kant, 1984, s.118).

Uygarlık tarihine bakıldığında insanın insanla çatışması ile devletlerin birbirleriyle olan çatışmasının kesintisiz bir şekilde günümüze kadar gel-diği görülmektedir. Egemen olmak ve bunu sürdürme; mülk sahibi olmak ve bunu arttırma arzusu siyasal tarihi ölü bedenler ile doldurduğu kadar, tarih sayfasını da bir isim olarak yer edinmiş ölü devletlerle doldurmaktadı-r. İnsan türü neden savaşmaktadır? Neden varolan ile yetinmemekte ve hep daha fazlasını istemektedir? Teolojiye kulak verildiğinde, dünya tüm insanların ortak kullanımına verildiği gibi aynı zamanda çatışmaya, savaşa gerek duyulmaksızın tabiat, tüm insanların ihtiyacını giderecek kadar zengindir (Locke, 2004, s.31).

İnsanın gücü ve büyüklüğü vasıtasıyla günümüzde görece küçülen dünyamız, eğer barış ortamı sağlanacaksa, ortaklaşa paylaştığımız bir me-kan olarak görülmelidir. Bugün artık barış, politikanın temel koşulu haline gelmiştir. Öyle ki, onu güvence altına almayı beceremediğimiz taktirde bu, bütünsel bir başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Günümüzde bu koşulla çelişen her şey, artık sadece kötü bir politika değil, aynı zamanda büyük bir suç anlamına gelir (Gerhardt, 2010, s.222-223).

İnsanı diğer canlılardan farklı kılan akıl sahibi olmasıdır dedik.

Kant'ın "aklını kullanma cesareti göster" çağrısı ile Locke'un doğa yasalarından biri olarak ifade ettiği aklın varlığı, her iki filozofun da insanı ahlaki bir varlık olarak değerlendirmelerine neden olur. Çünkü doğa yasasının doğrudan karşılığı akıldır. Sadece kendisine danışacak olan insanlara şunu öğretir: Herkes eşit ve bağımsız olduğundan, hiç kimse diğerinin yaşamına, sağlığına, özgürlüğüne ya da malvarlığına zarar vermemelidir (Locke, 1999, s.7).

Kant'ı ebedi barışın dünya üzerinde hayat bulabilirliği düşüncesine ve bu umudun gerçekleşebilirliğine 5 Nisan 1795'te Prusya ile Fransa arasında Basel'de imzalanan barış antlaşması neden olmuştur. Bu antlaşma, uluslararası ilişkilerde hukukun esas alınması durumunda kalıcı barışın ışığını taşımaktadır. V.Gerhardt'a göre, bu anlaşma sembolik açıdan oldukça önemli bir anlaşmadır. Çünkü bu sözleşmeyle, devrimci Fransız Cumhuriyeti'nin hukuksal yapısı ve toprak sınırları ilk kez büyük bir monarşi tarafından tanınmış oluyordu. Böylece eski iktidarlar, Fransız Devrimi'nin dünya tarihini değiştiren sonucunu uluslararası hukuk düzleminde kabul etmiş oluyordu. Üstelik bu Fransız Devleti'nin hukukunu da onaylamak anlamına geliyordu (Gerhardt, 2010, s.207). Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme'si ulusal ve uluslararası ilişkilerin adalet ilkesi çerçevesinde olması gerektiğine bir vurgu olarak değerlendirilmelidir. Bu düşünceleri süren ilk düşünür olması nedeniyle de, Kantçı Uluslararası Hukuk Teorisi olarak" bilinmektedir (Teson, 1992, s.53).

Genel olarak bakıldığında uluslararası ilişkilerin diğer bir ifadeyle devletlerarası ilişkilerde tarih boyunca yapılan savaşlarda güçlü olanın adaletinin tecelli ettiği görülmektedir. Özellikle askeri yönden güçlü olanın istediklerini yaptırması, yapması şeklinde olagelmektedir. Bu bağlamda hukuku, doğanın en güçlüye, daha zayıfları kendisine boyun eğdirmek için sağladığı bir üstünlük olarak tanımlayan Galyalı bir prensin alaycı ifadesine karşılık Kant, devletlerin hiç olmazsa hukuka sözle saygı göstermeleri durumunda bile barışı istemenin, kötülük ilkesine zamanla üstün gelebileceğinin ve barışı istemenin ahlaka yönelik bir eğilim olduğu şeklindedir (Kant, 1984, s.239).

Kant, 1784 yılında yayımlanan Aydınlanma Nedir? Sorusuna Yanıt adlı yazısında; Aydınlanmayı insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu ergin olmama durumundan kurtulması olarak tanımlar. Bu ergin olmayış duru-

mu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışı olarak değerlendirmektedir. İnsanın bu ergin olmama durumuna neden ise kendi suçu ile düşmüş olmasıdır. Aklını kullanma cesareti gösteremeyip, başkalarının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın aklını kullanma kararlığı ve cesareti göstermeyişi nedeniyle bu durumdadır. Kant, aklını kullanma cesareti göster, derken Aydınlanma'nın parolasını vermektedir (Kant, 1984, s.213).

Kant, dünya üzerinde barışın ebedi bir şekilde sağlanmasının temel koşullarını insanın akılcı ve ahlaki bir yapıya kavuşması ile olabileceğini vurgulamaktadır. Uluslararası barışın sağlanması aklın rehberliğinde ahlaki ilişkiler ile mümkün gözükmektedir. Kant, bütün ahlaksal yasaların yüce mahkemesi olan akıl, savaşı hukuksal bir yol olarak kullanmayı şiddetle lanetlemekte, barış halini de mutlak yükümlülük olarak tanımakta uluslararası bir anlaşma olmaksızın barış durumunun da kurulması olanaksız bulunmakta, bu nedenlerle devletlerin daha özel nitelikte bir bağlaşmasını gerekli görmektedir (Kant, 1984, s.239). Görüldüğü gibi genel barışı sağlayacak olan şey insanın akli ve ahlaki bir yaşam tarzı benimsemesinden hareketle uluslararası ilişkilerde adaleti temele alan bir anlaşmadır.

İnsanın akıl sahibi bir varlık olmasından yola çıkan Kant, bu olanağın insana hem genel geçer ve zorunlu bir yasa sağladığını hem de kişilere bir yükümlülük getirdiğini göstermeye çalışır. Kendisi amaç olarak varolan insan, kendine ve başkalarına karşı eylemlerinde amaç olmayı korumak durumundadır. Bunu ise insan pratik buyruğa göre eylediğinde gerçekleştirebilir: Her defasında insanlığa, kendi kişinde olduğu kadar başka herkesin kişisinde de, sırf araç olarak değil, aynı zamanda amaç olarak davranacak şekilde eylemde bulun (Kant, 2002, s.46). Akıl sahibi bir varlığın kendisinin amaç olabilmesini sağlayan tek koşul ahlaklılıktır; çünkü ancak onunla bu varlık amaçlar krallığında yasa koyucu üye olabilir. Böylece ahlaklılık ve insanlık, aynı şeyi sağlayabileceklerine göre, değerli olan tek şeydirler (Kant, 2002, s.52).

Kant'ın Sürekli (Ebedi) Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme'si (1795) oldukça çarpıcı bir şekilde başlamaktadır: Hollandalı bir hancının astığı tabeleyle ilişkin yergili bir giriştir. Mezarlığın resmedildiği ve "ebedi barış" adı verilen bir tabeladır bu. Kant, kendisinin kaleme almakta olduğu "ebedi barış"a ilişkin görüşleri nedeniyle, pratik politikacıların, siyaset

kuramcılarını ve filozofları boş ve soyut düşünceli bilgiçler veya kolayca yenebilecekleri toy oyuncular olarak değerlendireceklerini bildiğini ama bunu umursamayacağını belirtir (Kant, 1984, s.225). Bu bağlamda diğer yorumlar ise, ebedi barışın ancak resimdeki mezarlık gibi ancak ölümün getirdiği huzur ile mümkün olacaktır. Diğer taraftan da savaşa doymayan hükümdarların da her zaman için barışa engel oldukları şeklindedir. Dolayısıyla, ebedi barışın hayalperest filozoflar tarafından uydurulan bir rüya hali olduğunu, erişilememesi nedeniyle ancak ölümün gerçekliğinde olabileceğidir (Ökten, 2001, s.94).

1. Ebedi Barış İçin Ön Koşullar

Kant'ın ebedi barışın sağlanması için ileri sürdüğü altı ön koşul var:

I. *“Taraflar tarafından imzalanan bir barış anlaşmasının içinde yeni bir savaşa yol açabilecek gizli bir savaş nedeni olmaması gerekir.”*

Kant'a göre böyle bir anlaşma barış anlaşması değil ancak ateşkesten ibarettir. Silah bırakılmasıdır (Kant, 1984, s.227). İçerisinde eğretiliyerek söylemek gerekirse bir *modus vivendi* taşımaktadır. Bu durum Kant tarafından da “ taraflardan her birinin, savaşamayacak denli yıpranmış olması nedeniyle, ileride ilk elverişli durumdan yararlanmak üzere savlarını ileri sürmekten şimdilik art niyetten dolayı geri durması, içten pazarlıklı olmasından başka bir şey değildir” (Kant, 1984, s.227) şeklinde ifade edilmektedir. İçerisinde bir *modus vivendi* taşıyan bir anlaşma barış getirmeyeceği her an patlak verecek bir savaşın doğmasına yol açacaktır. Bu tür anlaşmalar aynı zamanda devlet adamlığı onurunda olması gereken sözünde durma, ağırbaşlılık gibi özelliklere de ahlaki yönden zarar verecektir.

II. *“İster küçük ister büyük olsun hiçbir bağımsız devlet, diğer herhangi bir devletin hakimiyeti altına, tevarüs, mübadele, alım satım veya bibe yollarıyla asla geçmemelidir.”*

Her devletin egemenlik haklarına, bağımsızlığına vurgu yapan bu ikinci ön koşula göre hiçbir devlet başka bir devleti egemenli altına almayacak çalışmamalıdır. Devletler birer eşya değildir bu nedenle bir miras ilişkisi de düşünülemez. Kant her devletin kendi hakkındaki kararı ancak kendisinin verebileceğini ileri sürmektedir (Kant, 1984, s.228).

III. *“Daimi ordular (miles perpetuus) zamanla ortadan tamamiyle kalkmalıdır.”*

Günümüz devletlerinin her biri farklı oranlarda silahlı güce sahiptir. Her ne kadar saldırıya karşı bir savunma içinde olduğu ileri sürülse de her devlet her an savaşa hazır durumda beklemektedir. Her devlet yine silahlı gücünü arttırma eğilimindedir. Bu yönde de büyük harcamalar yapmaktadır. Temel hedef ise üstünlük kurmadır. Kant barışı engelleyen nedenlerden bir olarak da daimi orduları görmektedir. Savaş Üzerine adlı eserinde C.V. Clausewitz, savaşın temel hedefinin düşmanı silahtan arındırmak olduğu bu yolla düşmana kendi irademizi kabul ettirmenin yolunun açılacağını ileri sürerken sürekli bir tehdit oluşturmanın da silahlı güçlerle olacağını belirtmektedir (Clausewitz, 2008, s.32). Bir şekilde daimi orduların varlığı her an savaşa, tehdiye yol açan bir ögedir. Daimi orduların zamanla ortadan kalkması gerekmektedir.

Daimi orduların varlığı yine güç dengesinin ilgili devlet ya da devletlerce bozulması sonrasında bir savaşa yol açması muhtemeldir. Güçlü olduğunu hisseden devlet geride her hangi bir anlaşma (ateşkes) olmasına bakmaksızın saldırıya geçecektir. Bu durum yine kalıcı bir *modus vivendinin* ötesinde bir şeydir. Ancak modus vivendinin her an bozulma nedeni daimi ordulardır.

Kant, barışın akli ve ahlaki kişilerden, devletlerden yola çıkılarak sağlanacağını savlamaktadır. Daimi orduların dolayısıyla savaşın ağır ekonomik yükünden başka; ölmek ve öldürmek üzerine insanlara bunu karşılığında bir para (ücret) vermenin de insanları bir başkasının elinde (yani devletin) makineler ve araçlar durumuna sokacağı için bunun aynı zamanda insan haklarıyla da bağdaşmayacağını vurgulamaktadır. Daimi Ordular, ittifaklar ve para özellikle de para savaş nedenidir (Kant, 1984, s.229).

IV. "Devlet, dış menfaatlerini desteklemek için borçlanmalara girişmemelidir."

Borçlandırmayı tacir ulusların bir buluşu olarak değerlendiren Kant, borçlandırmanın; borç veren ülkenin borç alan ülke üzerinde siyasi bir üstünlük sağlama aracı haline dönüşmesine dikkat çekmektedir. Bu tehlikeli bir para gücünden başka bir şey değildir. Borçlu ülkenin vergilerinde meydana gelen bir azalma borç ödemesinde hemen bir savaş açma ya da borç veren ülke tarafından saldırıya uğrama ihtimalini ortaya çıkarmaktadır (Kant, 1984, s.229). Ülke içinde ya da dışında borçlanma aşırıya giderse hazinenin iflası, savaşa sürüklenme olarak ortaya çıkmaktadır. Devletlerin

egemenliklerini de tehlikeye düşürmekte sürekli bir barış için engel oluşturmaktadır.

V. *“Hiçbir devlet, diğer bir devletin esas teşkilatına veya hükümetine zor kullanarak karışmamalıdır.”*

Kant, devletlerin birbirlerinin işlerine müdahalede bulunmamasının bir şekilde çatışmaları, savaşları önleyici olacağını belirtmekte ve bunu barış için bir ön şart olarak değerlendirmektedir. Fakat bir devlet anarşi içinde ise müdahaleyi makul karşılarken, bu düzeye gelmemişse müdahale etmenin o bağımsız ulusun haklarını çiğnemektir. Zora dayalı bir müdahalenin barışa aykırı olduğunu dile getirmektedir (Kant, 1984, s.230).

VI. *“Hiçbir devlet harpte, ileride barış akdedileceği zaman, devletlerin birbirleriyle karşılıklı güven duymalarını imkansız kılacak yollara başvurmamalıdır. Bu yollardan örnekler şunlardır: düşman ülkesinde katiller, zehirleyiciler kullanmak, kapitülasyonlara aykırı hareket etmek, düşman tebaasını kendi devletine karşı ihanete kıskırtmak vs.”*

Kant için, yukarıda sayılan ve örnek sayısı bakımından arttırılabilecek unsurlar tam anlamıyla barışı tam başarısızlığa uğratabilecek nedenlerdir. Bir kere kullanılırsa savaş sonrası da ortadan kalkabilecek şeyler değildir. İnsan olma şerefiyle de bağdaşmamakta, güven duygusunu zedelemektedir. Bu nedenle savaşa neden olacağı aşikar olan bu yollar yasaklanmalıdır (Kant, 1984, s.231). Harp sonrası bir anlaşma (ateşkes) halinde bile (*modus vivendi*) bu insani olmayan bu yollar arzulanan kalıcı bir *modus vivendinin* bir hayal olarak kalmasına yol açmaktadır. Bu tür yöntemler hukuku ve özellikle uluslararası hukuku bütünüyle ortadan kaldıracığından ebedi bir barış ancak Hollandalı hancının tabelasındaki mezarlıkta kavuşulabilir.

2. Sürekli Barışın En Son Biçimini Almış Amaç Maddeleri

Kant, Thomas Hobbes'un doğal durumuna atıf yaparak, bir arada yaşayan insanlar arasındaki doğal durumun (*status naturalis*) bir barış durumu değil, ama ilan edilmemiş olmasa bile, her an patlayabilecek gibi görünen bir savaş durumu olarak görmektedir. Bu durum kalıcı bir barış gerektirmektedir. Çünkü düşmana karşı korunmuş olmak, düşmanın hiçbir şey yapmayacağı anlamına gelmediği gibi yeterli bir güvence de değildir. Bu şartlarda her komşu başkasının güvenliği hakkında güvence vermelidir. Bu durum Hobbes'un doğal duruma hakim olan genel güvensizlik haline kar-

şılık gelmektedir. Karşılıklı güven hali ise ancak yasal bir durum (hukuk düzeni) ile sağlanabilir. Kant sürekli barışın sağlanabilmesi için üç amaç madde ileri sürmektedir:

I. "Her devletin sivil anayasası cumhuriyetçi olmalıdır."

Kant, bir ulusun bütün yasalarının temeli cumhuriyetçiliğe dayanmalıdır. Çünkü cumhuriyetçi bir anayasa toplumun bütün üyelerini temel insan hakları çerçevesinde değerlendirir. Yasalar ile her birini; özgür ve eşit kıldığı gibi onları vatandaşlık bağı ile bağlamaktadır. Cumhuriyetçi anayasa hukuka dayandığı için arzulanan hedef olan sürekli barışa ulaşma çabası nedeniyle de bir üstünlük taşımaktadır.

Cumhuriyetçi anayasa savaş ilanı konusunda yurttaşlarının oylarına başvurmaktadır. Bu ise, savaş ilanı halinde, savaşta dövülecek olanın kendisi ve yine savaşın getireceği yoksulluğu ve zararı ve yine savaşın sonunda oluşacak borçları sağduyu ile düşünen yurttaşlar savaş ilanından kaçınacaktır. Fakat cumhuriyetçi olmayan bir anayasa ile savaş ilanı dünyanın en kolay işidir. Devletin üyesi olmayıp sahibi olan bir yönetici savaş ilanı işini meşru bir zeminde çözme kolaylığını diplomatları aracılığıyla yapar. Çünkü savaş ilanı ile ne canını ortaya koyacak, ne eğlencelerini ne de saray eğlencelerinden mahrum kalacaktır (Kant, 1984, s.234-235).

Kant'a göre, cumhuriyetçi anayasa demokrasi ile karıştırılmamasını salık vermektedir: Yönetim erkini elinde bulunduran kişiler bakımından iktidara bakıldığında, egemenliğin üç türü ile karşılaşılır: Egemen gücü elinde tutanlar bakımından bakıldığında bir kişi elinde toplandığı Otokrasi, ya da egemenliğin birkaç kişi elinde toplandığı Aristokrasi olarak tanımlandığında, bizim demokrasi dediğimiz egemenlik anlayışında toplumu meydana getiren hepsinin yönetim erkine katılıyor anlayışıdır. İkinci önemli unsur ise, hükümet biçiminin anayasaya dayandığı cumhuriyetçilik olmalıdır. Çünkü anayasal bir cumhuriyetçilik yasama ve yürütme erkleri ayrı olmasını gerektiren bir devlet yönetimidir. Anayasal cumhuriyetçilik temsiliyet anlamını taşımaktadır. Demokrasilerde herkes efendilik peşinde koştuğu için bu rejim, temsili bir yönetim biçimini olanaksız kılar. Yönetimin hukuk idesiyle de bağdaşması için yönetim biçiminin temsili olması gerekir, ancak bu biçimledir ki, cumhuriyetçi hükümet yönetimi gerçekleşmiş olur, böyle olmadıkça anayasa ne olursa olsun hükümet keyfe bağlı ve baskıcı olur (Kant, 1984, s.237-239).

II. "Devletler hukuku özgür devletlerden kurulu bir federasyona dayanmalıdır"

Bireyler olduğu kadar uluslar için de doğal durumda ve yasalardan yoksun yaşamak sırf komşu olmaları bakımından bile bir tehdit ve genel olarak da güvensizlik ortamı yaratmaktadır. Amaç bu devletlerin her birinin kendi güvenliklerini garanti altına almak üzere bir anayasa kurmaya istekli olmalarıdır. Böyle bir teşkilatlanma milletler federasyonunu ortaya çıkarır.

Devletler arası ilişkilerde karar verici olan mahkemeler değil genel olarak savaştır. Savaşın sonucu hukuk değil zorlayıcılıktır. Kant'a göre, Devletler hukuku, hiçbir yasaya bağlı olmadan yaşayan bireyleri de bu durumdan çıkmaya zorlayan doğal hukuka da benzememektedir; devletlerin önceden hukuksal bir anayasaları olduğu için, bunlar kendi aralarında daha kapsamlı bir düzen kurabilecek olan her hangi bir dış baskıya karşı da korunmuş olacaktırlar.

Kant'ın ileri sürdüğu devletler federasyonu bir barış antlaşması değil bir barış ittifakına karşılık gelmektedir. Çünkü barış anlaşması bir savaşı sona erdiren bir *modus vivendiye* karşılık gelirken, barış ittifakı kalıcı *modus vivendiye* karşılık gelecektir. Çünkü kalıcı bir barış ittifakı (kalıcı *modus vivendi*) tüm savaşları sona erdiren bir barış halidir.

Ebedi barışı sağlamak üzere oluşturulacak bir federasyonun özelliklerine bakıldığında ise, bu federasyonda yer alacak devletlerin, anayasal cumhuriyetle yönetildikleri, güçlü aydın milletlerden oluştuğu barış arzusunda olan devletlerin de katılımında bulunacakları çünkü özgürlüklerini bu federasyon ile garanti altına almak isteyecekleri görülecektir (Kant, 1984, s.239).

III. "Dünya vatandaşlığı hukuku, evrensel konukluk (misafirlik) koşulları ile smırlanmalıdır.

Daha önce bahsedildiği üzere teolojik kaynaklar bize dünyanın tüm insanların kullanımına verildiğidir. Locke da bu yönde doğa yasalarını açıklarken doğa yasalarının verili (tanrı tarafından) olduğunu ve bizlerin bunu hazır bulduğumuzu açıklar. Bu yasaların kanıtları olarak

Kant ise dünya vatandaşlığı anlayışını hukuk zemininde dile getirmektedir. İnsanların dünya üzerinde özgürce dolaşabilecekleri ama gittik-

leri (misafir) oldukları yerde düşmanca bir davranışa girmemeleri ve aynı şekilde ev sahibi ülkenin de bu kişilere düşmanca davranmaması gerektiğini çünkü bunun bir hak olduğunu belirtmektedir (Kant, 1984, s.242).

Kant, Avrupa devletlerinin uzak ülkelere fetih amaçlı gittiklerini, buradaki yerlileri insan yerine koymadıklarını; ticaret adı altında bu ülkelere ordu soktuklarını, savaş kışkırtıcılığı yaptıklarını bu tür davranışların ise hiçbir şekilde evrensel barışla bağdaşmadığını vurgulamaktadır. Dünya vatandaşlığı fikrine aykırıdır. Çünkü hukuksal hiçbir yönü yoktur. Bu durumun 1996 yılında ABD'nin Irak'a demokrasi getirmesi bahanesiyle işgal etmesinden hiçbir farkı yoktur.

Dünya vatandaşlığı iç ve dış hukuku (anayasa ve devletler hukuku) içeren ve yazılmamış yasalar dizgesinin tamamlanmasında zorunlu bir insan haklarını sağlayacak kamu hukukuna, oradan da kararlı bir biçimde ilerleyecek ancak övünülecek bir sürekli barışa yükselmesi gerekmektedir (Kant, 1984, s.242).

Sonuç

Kant'ın ebedi barışın tesisi için ileri sürdüğü ön koşullar ve amaç maddeleri gözden geçirildiğinde varılacak en kesin sonuç 1795 yılında yazılmış bu metinden bugüne kadar olan süreçte dünya üzerinde bir barışın sağlanması yönünde bir ilerleme sağlanmadığı yönündedir. Süreç içinde I. ve II. Dünya Savaşları, İran-İrak Savaşı, Irak'ın İşgali, Ruanda İç Savaşı ve daha sayılamayacak kadar çok devletler arası savaş, ittifaklar zemininde savaş, kışkırtmalar sonucu savaş, mezhepsel düzeyde savaşlar sürgit şeklinde yaşanmış ve yaşanmaktadır.

Kant'ın yaklaşık iki yüzyıl öncesinde ebedi barışa dair kullandığı temel kavramların günümüz çağdaş siyasetinde ve felsefesinde ciddi bir tartışma ve çalışma konusu olduğunu gördüğümüzde ne kadar ileri görüşlü bir filozof olduğu kabul edilmelidir. Yakın dönem felsefe dünyasında etkin olan iki isim Jurgen Habermas (*İletişimsel Eylem Kuramı*) ve John Rawls'un (*Bir Adalet Teorisi, Halkların Yasası*) eserlerinde Kant'ın derin etkisi görülmekte O'nunla benzer ya da aynı kavramları kullandıkları görülmektedir. Özellikle; insan hakları, demokrasi, uluslararası hukuk, dünya vatandaşlığı (kozmpolitizm), anayasalcılık, dünya federasyonu, temsilîyet, serbest dolaşım ve ticaret, hukuk devleti, cumhuriyetçilik.

Bununla birlikte; Kant, ebedi barış tesisi için ileri sürdüğü “Devletler hukuku özgür devletlerden kurulu bir federasyona dayanmalıdır” düşüncesi günümüz Birleşmiş Milletler Teşkilatına karşılık gelmektedir. (Her ne kadar aldığı/ ya da alamadığı kararlar siyasal bağlamda tartışmalı ise ve beş daimi üyenin veto hakkının bulunması ayrıca bir sorun olmasına rağmen) Birleşmiş Milletler ve bu teşkilatın alt yapısında bulunan BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), BM Çocuk Vakfı (UNICEF), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve daha benzeri bir çok uluslararası örgütler aracılığıyla insan haklarının, dünya çapında korunması çalışmalarını sürdürmekte olmaları aynı zamanda savaşı, savaşların nedenlerini ortadan kaldırma çabaları nedeniyle barışa hizmet ettikleri söylenebilir. Bu durum ise Kant’ın vurgulamaya çalıştığı devletler arası hukuk çerçevesinde hem insani hem ahlaki hem de akli olması gereken barış çabalarına karşılık gelmektedir.

Yine uluslararası hukuk vurgusu yapan Kant’ın öngörüsünün gerçekleşmesi olarak yorumlanabilecek diğer bir gelişmeler ise, 10 Aralık 1948 günü kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin BM Genel Kurulunda kabul edilmesi de hukuk ve buna bağlı olarak adaletin sağlanması yönünde, bütün halklar ve uluslar için ortak bir ideali oluşturmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesin (AİHM) varlığı da yine barışın temeli olan hukukun işletilmesi çerçevesinde önemli bir gelişme olarak gösterilebilir. Fakat bizim üzerinde duracağımız şey ise her ne kadar Kant’ın öngörülerinin kurumsal olarak gerçekleşmesinden övgüyle bahsetsek de bu kurumların gerçek anlamda işleyişinden şüphe etmekteyiz. (ABD’nin Irak İşgalini BM kararı ile gerçekleştirmesi yeterli bir örnektir.)

Kant, cumhuriyet yönetimine sahip ülkelerin barışa destek olma ve gerçekleştirme arzusunun yüksek olduğunu ileri sürmektedir. Kant’tan günümüze kadar gelen bu iddiaya siyaset biliminde “demokratik barış” adı verilmiş ve demokrasiyle yönetilen ülkelerin birbirilerine karşı savaşmayacakları ileri sürülür. Bu, siyaset biliminin bir muammasıdır. Reyhani’ye göre, ‘demokratik barış’ fenomeni demokrasiyle yönetilen ülkelerin barışçıl oldukları anlamına gelmiyor. Bu ülkeler en az diğerleri kadar sık ve diğerleri kadar haksız nedenlerle savaşlara giriyorlar. Fark sadece kendi aralarında barışçıl olmalarından kaynaklanıyor.

Bu fenomenden iki farklı sonuç çıkmaktadır: 1) Yeryüzündeki her ülke demokrasiyle yönetilirse ebedi barış tesis edilmiş olur. 2) Demokrasiler gerçek anlamda barışçıl olmadıkları gibi, yeryüzündeki her ülkenin demokrasiyle yönetilmesi gibi samimi bir arzuları da olmayacak, kimi çıkarları demokrasiyle yönetilmeyen ülkelerin varlığını şart koşacaktır (Nebil, 2006, s.82).

Etik olarak değerlendirdiğimizde ise, bugün yaşadığımız dünyada ebedi barış düşüncesinin gerçekleştirilmesi için Kant'ın ileri sürdüğü şartların oluşması mümkün görünmemektedir. Ebedi barış düşüncesi bir ütopya olarak düşünülmektedir (Tepe, 2000, s.70). Bu düşünceye bizi yönelten ise pratik siyasetin kendisidir.

Kalıcı bir *modus vivendi* yani ebedi barış insanda bir olanak ise Kant bunun ancak pratik aklın egemenliği ve adalet ile mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Bu yönde hareket edilirse yani insanın amacı ebedi bir barışın sonuçları zorunlu olarak gerçekleşecektir. Ahlak amacına ne kadar az yönelirse yani maddi ve manevi çıkarı ne kadar az gözetirse ebedi barışa o kadar yaklaşacaktır. Adalet kavramına özel önem veren Kant, “*İster bütün dünya yokolsun, yeter ki adalet yerini bulsun*” atasözünü şiddetin ve açığözlülüğün bütün pürüzlü yollarını kesen cüretli bir hukuk ilkesi olarak görmektedir. Fakat savaşın değişmez müttefiki “adaletsizlik” her defasında *kalıcı bir modus vivendinin* yani barışın müttefiki “adaleti” günümüze kadar yenilgiye uğratmış gözükmektedir.

Kant, kalıcı bir *modus vivendi* yani ebedi barışın şartı olarak adaleti ileri sürmekte ve gerçekleşmesi yönündeki isteğin boş bir ide olmadığını, dünya yurttaşlığı anlayışına ne kadar çok yaklaşırsak barışa da o kadar yakın olunacağını vurgulamaktadır. Dünya yurttaşlığı insanda var olan bir olanaktır. Dünya üzerindeki tüm olumsuzluklara rağmen, insan türünün bütün tarihi doğanın gizli bir planının gerçekleşmesi olarak görülebilir. Bu plan yetkin bir anayasayla insanlığın bütün doğal yeteneklerinin gelişmesini sağlamaktır. İnsan doğası kendi türünü son olarak etkileyebilecek en uzak çağa bile ilgisiz kalmayacak bir yapıdadır ki, yeter ki bu çağ beklensin. Aydınlanma yavaş yavaş yükselir. İnsan türü neyin kendi yararına olduğunu bir anlarsa yöneticilerin bencil genişleme çabalarından bile büyük yararlar ele edebilir.

Ve şu umut cesaret kazanmaktadır: Birçok devrimlerden ve devrim-

lerin dönüştürücü etkilerinden sonra, doğanın en üstün amacı olan *dünya yurttaşlığı* düzeni, insan türünün bütün özgün yeteneklerinin içinde gelişebileceği dolyatağı olarak en sonunda gerçekleşmiş olacaktır. Bir doğa planı var sayarsak, ebedi barış daha büyük umutlar için dayanak bulmaktayız. Çünkü böyle bir plan geleceğe güvenle bakmamızı sağlayacaktır. İnsan türünün yazgısı bu dünyada gerçekleşecektir. Bu duruma, ebedi barışa, eninde sonunda nasıl erişileceği bizleri şimdiden uzaktan da olsa gösterilmektedir (Kant, 1982, s.126-127). Dünya vatandaşlığı da hukuk düzeni içinde adaletin en üst düzeyde hayat bulmasıdır. Bu ise ahlakın gereğidir. Her tek insanda da bu olanak vardır. Tür olarak insan diğer yüksek başarıları gibi bunu da başaracaktır. Bu günden başlayarak en başta politikacıların adaleti ve hukuku temele alan ahlaki ve akli bir anlayışa sahip olmaları ile başlayacaktır.

Kaynaklar

- Clausewitz, C. V. (2008). *Savaş Üzerine* (çev. S. Koçak). İstanbul: Doruk Yayınları.
- Gerhard, V. (2010). Kant Felsefesinin Politik Evreni. *Eleştirel Bir Politika Teorisi: Kant'ın Ebedi Barış Taslağı Üstüne* (der. H. Çörekçioğlu). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 225-242.
- Kant, I. (1982). *Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi* (çev. U. Nutku). İstanbul: Yazko Felsefe Yazıları.
- Kant, I. (1984). Sürekli Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme. *Seçilmiş Yazılar* (çev. N. Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi, 224-266.
- Kant, I. (2002). *Ahlak Metafizikinin Temellendirilmesi* (çev. İ. Kuçuradi). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Locke, J. (1999). *Tabiat Kanunu Üzerine Denemeler* (çev. İ. Çetin). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Locke, J. (2004). *Hükümet Üzerine İkinci Deneme* (çev. F. Bakırcı). Ankara: Babil Yayınları.
- Ökten, K. H. (2001). *Immanuel Kant'ın "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme" Adlı Eseriyle Ortaya Koyduğu Ebedi Barış Fikri ve Bu Fikrin Uluslararası İlişkiler Düşüncesinde Yarattığı Etki*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Reyhani, N. (2006). Ebedi Barışın Olabilirliğine Kant'ın İnanıcı. *Barışın Felsefesi:*

200. *Ölüm Yıldönümünde Kant* (ed. İ. Kuçuradi). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 75-83.

Soysal, M. (2013). Modus Vivendi. *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Haziran.

Tepe, H. (2000). Kant Etiği ve Barış Düşüncesi: Etik Savaşları Önleyebilir mi? *Barışın Felsefesi: 200. Ölüm Yıldönümünde Kant* (ed. İ. Kuçuradi). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 63-73.

Teson, F. (1992), The Kantian Theory of International Law. *Columbia Law Review*, XCII.

Öz: Uygarlık kavramı genelde bilimsel alanlardaki gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bu durumu insanın psiko-sosyal yönünün bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. İnsanoğlu bu alandaki başarılarıyla övünmekte, gururlanmaktadır. Bir insanın diğer bir insanı, bir devletin diğer bir devleti yenme, yok etme arzusunun kökeni nedir? Savaşların odağında insan doğası ve “devlet doğası”nın (akılının) aynı tarz hareket ettiği düşünülmektedir. Egemen olmak, yönetmek, genişlemek, gibi temel faktörler ön plana çıkmaktadır. Çatışmanın, savaşın, soykırımların olmayacağı olası bir “ebedi barış”ın hüküm sürdüğü bir dünya kurulamaz mı? Aydınlanma filozofu Kant dünya üzerinde barışın tesisini amaçlayan “Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme”sini 1795’te yazar. Kant için insan olanaklar bütünüdür. Savaşan insan olanağını her durumda sergileyen insan neden ebedi bir barış sürecini ortaya çıkaracak bir modus vivendi olanağı için çaba göster(e)memektedir. Kant, barışı tesis edebilme olanağını sergileyebilecek insan için pratik felsefe örneği olarak uluslararası hukuk zemininde “Ebedi Barış”ı mümkün görmektedir. Geçici bir çözüm, geçici bir yaşam tarzı olarak değil daimi bir modus vivendi olanağı olarak barış sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kant, ebedi barış, olanak, savaş, insan, modus vivendi.

